

Nr 181.

Av herr Wahlund m. fl., *angående avskaffande av ortsavdragen.*

När ortsavdragen år 1919 för första gången infördes i skattesystemet, tillskuros de efter vad som ansågs vara »existensminimum». Varje medborgare borde, menade man, först tillförsäkras en skälig livets nödtorft med hänsyn till mat, kläder, bostad, sjukvård etc. Först när inkomsten överstiger detta ortsavdragens existensminimum, ansågs medborgaren genom skatten böra bidra till samhällets utgifter.

Naturligtvis kan man diskutera, var detta levnadsminimum skall ligga: om, såsom f. n., exempelvis en ensamstående inom lägsta ortsgrupp kan säkerställa sitt existensminimum med 1 600 kronor per år och en stockholmare med 2 000 kronor. Emellertid hindrar detta icke, att *principen* med en skattefri inkomst ej bara har en känslomässig, utan också en förnufts-mässig förankring hos envar. Det bör anses självklart, att en person vid eller under existensminimum saknar skattekraft, men det har sina svårigheter att föra ut denna regel i samhällslivets verklighet.

Givetvis är det, som sagt, i sin ordning, att ortsavdragen för mycket låga inkomstskikt åstadkomma skattefrihet, d. v. s. undantaga *hela* inkomsten från beskattning. Emellertid uppstå besvärligheter, då ortsavdragen i inkomstgrupperna därovanför undantaga *en del* av inkomsten från beskattning. Det har visat sig matematiskt omöjligt för avdragen att fylla nämnda dubbla funktion: dels att åstadkomma *skattebefrielse* för vissa medborgare och dels att åstadkomma *skatteavvägning* för andra.

Redan 1920, året efter ortsavdragens genomförande inom statsbeskattningen, tvingades man till den *första reträtten* i ortsavdragsfrågan. Man ville införa systemet också inom kommunalbeskattningen. Emellertid visade detta sig ogörligt. Inom många kommuner på landsbygden var tillgången på skatteobjekt obetydlig. Det visade sig, att ortsavdragen skulle undantaga så många skattekronor såsom skattefria, att debiteringen på de återstående skulle bli orimligt hög. I denna situation tvingades man till en ren absurditet: man satte ortsavdragen inom kommunalbeskattningen till hälften av vad som inom statsbeskattningen betraktades som existensminimum. Man tog alltså ut kommunalskatt av medborgare, vilkas inkomster endast utgjorde hälften av vad som i statligt skattesammanhang bedömdes representera livets nödtorft!

Emellertid blev situationen än mer drastisk, när man senare började använda ortsavdragen som familjesocialt omfördelningsinstrument: hårdare skatt för ensamstående, lättare skatt för barnfamiljer, särskilt barnrika. År 1938 höjde man i detta syfte ortsavdragen för familjerna, särskilt för barnfamiljerna och alldeles särskilt för tre- och flerbarnsfamiljerna. Så ville man sänka ortsavdragen för ensamstående, vilket emellertid visade sig ogörligt såtillvida, att man inte kunde låta dessa börja betala skatt vid hur låg inkomst som helst. Utvägen ur svårigheterna den gången blev att man införde det tillkrånglade system med inkomstvariabla ortsavdrag, som ännu i princip finnes kvar: stora ortsavdrag vid små inkomster, mindre avdrag vid större inkomster och intet avdrag vid de största inkomsterna. Detta innebar en *andra reträtt* i ortsavdragsfrågan: man avskaffade ortsavdragen för ensamstående — om inte till namnet, så till gagnet.

I och med fjolårets skattereform var man färdig för den *tredje reträtten*. Tidigare hade ortsavdragen för familjerna ökat med barnantalet. Numera ha avdragen som bekant avskaffats vad beträffar barnen: alla familjer inom samma ortsgrupp få samma ortsavdrag och samma skatt, oberoende av barnantalet.

Vi anse, att ortsavdragen helt böra avskaffas; de representera ett system, som definitivt vittrat sönder. Under försöken att få dem att fungera i de två nämnda oförenliga uppgifterna, som skattebefriare och som skatteavvägare, har man endast lyckats åstadkomma, att beskattningssystemet blivit groteskt tillkrånglat.

I grundlagen talas om »svenska folkets urgamla rätt att sig själv beskatta». Denna rätt är emellertid inte så mycket värd på grund av svårigheten — för att inte säga omöjligheten — för den enskilde medborgaren att överblicka de onödigt tillkrånglade skattebestämmelserna. De ovan berörda egenskaperna hos ortsavdragssystemet skapa dessutom svårigheter för utredningsmän och lagstiftare, då de vilja åstadkomma en som rättvis bedömd avvägning av skattetrycket. Sambandet mellan ortsavdragen och skatteeffekten blir lätt en annan än den, som man i själva verket önskar.

Som ett exempel på effekten av de inkomstvariabla och för högre inkomster upphörande ortsavdragen må anföras, att en ensamstående i högsta ortsgrupp f. n. i statsskatt får betala för det

nionde	intjänade tusenkronorsbeloppet	235 kr.
tionde	» »	250 »
elfte	» »	290 »
tolfte	» »	240 »
trettonde	» »	280 »
fjortonde	» »	280 »
femtonde	» »	330 »

I fråga om dyrortsgrupperingen gäller, i kronor räknat, att denna för makar gör sig kraftigast gällande vad beträffar höga inkomster. För ensamstående däremot gäller, att de lägsta inkomsterna *dyrortsgrupperas*, mellaninkomsterna *omvänt dyrortsgrupperas*, under det att höga inkomster *lämnas fria* från dyrortsgradering. Skatten i kronor ges i denna tablå:

	lägsta ortsgrupp	mellersta ortsgrupp	högsta ortsgrupp
för de tre första tusenkronorsbeloppen	152	126	100
» » åtta följande »	1 638	1 664	1 690
» 11 000 kronor och däröver	lika i alla ortsgrupper.		

Jämfört med högsta ortsgrupp är skatten i lägsta ortsgrupp 52 % *högre* vad beträffar de först intjänade 3 000 kronorna, men *lägre* för vad man tjänar närmast däröver. Givetvis kan ingen saklig motivering anföras för en dylik dyrortsgruppering.

Önskvärdheten att bortarbeta dylika inadvartenser i skattesystemet borde ligga i öppen dag. Emellertid är den väsentliga motiveringen för vårt yrkande om ortsavdragssystemets avskaffande önskemålet att förenkla skatte-reglerna.

Ett skattesystem bör vara lätthanterligt för

1. utredningsmän och lagstiftare, då de vilja förändra beskattningen, exempelvis vid förändrat inkomstbehov för det allmänna eller vid penningvärdesförändringar;
2. den bredare krets av förtroendemän och tjänstemän, som ha att bedöma ett skatteförslag och som böra kunna göra det redan ur författningsbestämmelserna eller i varje fall utan större omgång;
3. uppbördsmyndigheterna vid deras debitering, en sak som fått ökad vikt efter källskattereformen;
4. den enskilde medborgaren, som själv bör kunna räkna ut, hur mycket han har att erlägga i skatt.

För att illustrera, att det är möjligt att konstruera skatteregler, som uppfylla dessa villkor, vilja vi här skissera ett system, anpassat efter den nuvarande beskattningen i mellersta dyrort. Då vi anse, att dyrortsgrupperingen inom beskattningen bör avskaffas, en fråga som ej i detta sammanhang skall diskuteras, har en dylik gradering ej verkställts. Vi vilja emellertid framhålla, att ett avskaffande av ortsavdragen ej med nödvändighet behöver innebära ett avskaffande av dyrortsgrupperingen.

Vi vilja begränsa de här framlagda beskattningsreglerna till de lägre inkomstråjonger, där den stora massan av skattebetalare befinner sig och där man partipolitiskt är ense om skattesatsen (om frågan om dyrortsgruppering undantages). Beskattningen av högre inkomster kan ske efter liknande regler.

Man skulle vid inkomstbeskattningen exempelvis kunna förfara på följande enkla sätt. För *ensamstående* uttages av den *taxerade* inkomsten dels en *fast skatt* på 7 %,

dels en *progressiv skatt* med en procent, som motsvarar en tusendel av den taxerade inkomsten,

varefter ett *fast avdrag* på 170 kronor rabatteras.

Hur lätt det är att tillämpa denna regel framgår av följande räkneexempel:

Taxerad inkomst kr.	Progressiv skatt, tusendelen	Fast skatt	Summa	Skatt kr.				
				Brutto	Avdrag	Netto		
2 000	2 %	7 %	9 %	av 2 000 eller	180	170	10	
3 500	3,5 %	7 %	10,5 %	» 3 500 »	368	170	198	
5 200	5,2 %	7 %	12,2 %	» 5 200 »	634	170	464	
10 000	10 %	7 %	17 %	» 10 000 »	1 700	170	1 530	

Det visar sig, att överensstämmelsen mellan den uppställda regeln och de nu utgående skatterna är utomordentligt god. Vi ge siffror för mellersta ortsgrupp:

Taxerad inkomst kr.	Skatt i kronor för ensamstående	
	enligt nuvarande bestämmelser	enligt vår skatteregel
2 000	20	10
3 000	126	130
4 000	266	270
5 000	427	430
6 000	617	610
7 000	815	810
8 000	1 037	1 030
9 000	1 268	1 270
10 000	1 514	1 530

För *äktas* kan anslutning till nu utgående skatter erhållas genom att man av den taxerade inkomsten uttager en fast skatt på 5 %, en progressiv skatt med en procentsats, som motsvarar 0,7 promille av den taxerade inkomsten, varefter ett fast avdrag på 185 kronor rabatteras. Man erhåller då skattebelopp enligt följande tablå:

Taxerad årsinkomst kr.	Skatt i kronor för äkta makar	
	enligt nuvarande bestämmelser	enligt vår skatteregel
3 000	25	28
4 000	128	127
5 000	240	245
6 000	365	367
7 000	510	508
8 000	670	663
9 000	835	835
10 000	1 015	1 015

Man skulle vid jämförelse mellan procentsatserna för äkta makar och för ensamstående vad beträffar den fasta och progressiva skatten och likaså vid jämförelse mellan äkta makars och ensamståendes fasta avdrag kunna konstatera en föga rimlig skatteavvägning. Det är emellertid icke denna sak vi i detta sammanhang vilja påtala, utan fastmer, att dylika jämförelser lätt *kunna* verkställas vid våra förenklade skatteregler.

Över huvud taget äro fördelarna med dylika förenklade beskattningsprinciper uppenbara. Vid eventuella skatteförändringar kunna lagstiftarna precisera innebörden av dessa förändringar för sig själva och för andra. Man har att besluta om tre ting:

1. det fasta avdraget: varje skattebetalares skatt förändras med så och så många *kronor*,
2. den fasta skatten: den *andel* av inkomsten, som varje skattebetalare skall erlægga, förändras med så och så många procent;
3. progressivskatten: den *takt*, med vilken skatten *ökar* vid stigande inkomster, förändras.

Hittills har det varit omöjligt att på detta sätt precisera diskussionen i skattefrågan. Som en ytterligare illustration till de skisserade skattereglernas lätthanterlighet må nämnas, hur de böra korrigeras, om man vid penningvärdesförändring vill bibehålla skattetrycket oförändrat. Om penningvärdet sjunker exempelvis till hälften, måste det fasta avdraget fördubblas för att bibehålla sitt förutvarande värde; för att progressiviteten skall bli oförändrad, måste progressivprocenten halveras. Den fasta skatteprocenten har givetvis ingenting med penningvärdet att göra. — Den praktiska regeln vid inflation och deflation blir denna: multiplicera avdraget med index, dividera progressivprocenten med index.

Med hänvisning till vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,
att Kungl. Maj:t ville låta utreda frågan om avskaffande av
ortsavdragssystemet inom statsbeskattningen och dettas ersättande med förenklade skatteregler.

Stockholm den 24 januari 1948.

S. G. W. Wahlund.

Gust. Elofsson.

John Gustavson.

i Vä.

Otto Niklasson.

G. Hallagård.